

KİTAP TANITIM VE DEĞERLENDİRMELERİ

Anna Triandafyllidou (edit.), *Muslims in 21st Century Europe: Structural and Cultural Perspectives*, Routledge 2010, X+224 s.

Hazırlayan: Yakup ÇOŞTU*

Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yaşayan Müslüman nüfus, yerli ve göçmen olmak üzere iki genel kategori içerisinde değerlendirilebilir. Kıta Avrupa'sındaki ilk Müslüman yerleşimcileri, Osmanlı İmparatorluğu döneminde, doğu ve güney doğu Avrupa ülkelerinde (Arnavutluk, Bosna, Bulgaristan, Yunanistan, Makedonya, Romanya gibi) Müslüman olan yerli halk oluşturmaktadır. Avrupa'daki göçmen Müslümanları ise, 20. yüzyıl 'ın ikinci yarısı boyunca, savaş sonrası nüfus hareketlerinin bir sonucu olarak, Türkiye, Mağrip (Fas, Tunus), Sahra altı Afrika, Asya ve Orta Doğu'dan ekonomik, siyasi ve benzeri nedenlerden göç ve iltica yoluyla Avrupa'ya gelen nüfus oluşturmaktadır. Söz konusu bu Müslüman nüfus, Avrupa'nın ekonomik ve endüstriyel açılarından gelişmiş ülkeleri-

* Yrd. Doç. Dr., Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

ne (Belçika, Fransa, Almanya, Hollanda, İsveç, Danimarka, İtalya, İspanya gibi) yerleşmiş ve zamanla zincirleme göç dalgaları (aile birleşimleri gibi) ve ikamet edilen ülkelerde doğan ikinci ve üçüncü kuşak nesil ile birlikte yadsınamayacak bir orana ulaşmıştır. Bugün Avrupa genelinde, 16 milyona yakın Müslüman nüfusunun olduğu tahmin edilmektedir.

Çeşitli Avrupa ülkelerinde yaşayan Müslüman toplulukların, ev sahibi ülkelere entegrasyonu, akademik ve kamusal gündemin önemli tartışma konularından birini oluşturmaktadır. Trakya Democritus Üniversitesinde ve Atina'da yer alan Avrupa ve Dış Politika Helenistik Kuruluşunda görev yapan Profesör Anna Triandafyllidou editörlüğünü yaptığı *21. Yüzyıl Avrupa'sında Müslümanlar; Yapısal ve Kültürel Perspektifler* isimli çalışma da genel olarak entegrasyon konusunu ele almaktadır. Kitap, üç bölüm ve on bir makaleden oluşmakta ve çeşitli Avrupa ülkelerindeki yerli çoğunluk ile Müslüman azınlıklar arasındaki entegrasyon ilişkileri tartışılmaktadır. Kitapta, Avrupalı liberal demokratik toplumlar ile bu toplumların üyesi olan Müslümanlar arasındaki uyuşmazlığın nedenleri, çeşitli yazarların bakış açılarından hareketle analiz edilmektedir.

Kitabın "21. yüzyıl Avrupa'sında Müslümanlar: Kavramsal ve Deneysel Sorunlar" isimli giriş makalesi, Anna Triandafyllidou tarafından kaleme alınmıştır. Bu makale, Avrupalı Müslümanlar konusuna yönelik akademik ve kamusal gündemin genel yaklaşımlarını özetlemektedir. Bayan Triandafyllidou'ya göre, Avrupa, son on yıldır, ulusal çoğunluklar ile marjinalleşmiş Müslüman topluluklar arasındaki artan bir gerilimi tecrübe etmektedir. Örneğin, 2005'te Fransa'da Mağripli Müslümanların neden olduğu sivil kargaşa, 2006'da Danimarka'daki İslâm Peygamberini resmeden karikatür krizi, 2004'te İspanya, 2005'te İngiltere'de meydana gelen terörist saldırılar, gibi. 21. yy'ın ilk yıllarından beri, politikacılar ve akademisyenler, söz konusu bu gerilimin altında yatan nedenleri araştırmakta ve liberal ve seküler demokrasilerde kültürel çeşitliliğin nasıl yerleştirilebileceğini tartışmaktadırlar. Bazı düşünür ve politikacılar, Müslümanların kültürel gelenekleri ve dini inançlarının seküler demokratik devlet yapısıyla uyuşmadığını ve bu yüzden Avrupa ülkelerinde Müslümanların barınmasının mümkün olmadığını ileri sürmektedirler. Bazıları ise, Müslümanların, Avrupa'nın demokratik geleneğinin oluşturduğu ve toplumun seküler doğasını yansıtan sivil değerlere bağlılığın meydana getirdiği sosyo-politik düzeni içerisinde barınabileceklerini iddia etmektedirler. Diğer bir kısmı ise, hala Avrupa'daki devlet kurumlarının desteklediği sekülerizmi sorulamaya devam etmektedirler (ss. 1-26).

Kitabın birinci bölümü Burak Erdenir ve Sara Silvestri'ni makalelerinden

oluşmaktadır. Burak Erdenir, “İrksal Ayırıştırma Olarak İslâmofobi: Müslimfobi” isimli makalesinde, İslâmofobi ve Müslimfobi kavramlarından hareketle, Avrupa’daki yerel çoğunluklar ile Müslüman azınlıklar arasındaki sorunlu ilişkiyi ele almaktadır. Erdenir, makalesinde, İslâmofobi ve Müslimfobi kavramları asında bir ayırıştırma yapmaktadır. Erdenir’e göre, İslâmofobi, İslâm’a ve onu simgeleyen değerlere karşı irrasyonel bir korkuyu içermektedir. Çoğu Avrupalı, İslâmi değerlerin Avrupa’nın yaygın değerleriyle uyuşmadığına inanmaktadır. Bu nedenle, Avrupalılar, İslâm’dan bir inanç olarak korkmaktan daha ziyade, onun değerlerine karşı bir önyargıya sahiptirler. Müslimfobi ise, korkunun toplumsal boyutuna gönderme yapmaktadır. Erdenir, Müslimfobiyi, İslâmofobi’den ayrı olarak tanımlar. Ona göre, Müslimfobi, bir din olarak İslâm’dan daha çok, Avrupa ülkelerinde ikamet eden veya vatandaş olan Müslümanları hedef almaktadır. Bu yüzden, İslâmofobi, Yahudilik karşıtlığına, Müslimfobi ise, anti-semitizme benzemektedir. Irki bir ayırıştırma olarak Müslimfobi, kültürler arasındaki farklılıkların uzlaştırılmazlığı varsayımına dayanmaktadır. Şöyle ki, Müslümanların yaşam biçimleri, tutum ve davranışları, liberal ve seküler Avrupalı toplumlara uyarlanamaz. Bu yüzden, Müslimfobi, Müslümanları hedef alan ırkçılığın yeni bir çeşidini simgelemektedir (ss. 27-44).

Sara Silvestri, “Avrupa’da ‘İlimli İslâm’ın Kurumsallaşması ve Müslümanlara Yönelik Genel Politikalar: Bazı Kritik Yansımalar” isimli makalesinde, çeşitli Avrupa ülkelerindeki kurumsallaşmış İslâm’ın çeşitli biçimlerini ele almaktadır. Makalede, din ve seküler devlet arasındaki kurumsal ilişkiye dair Avrupa genelinde yaşanan tecrübe üzerinde durulmakta ve bu tecrübenin Avrupa ülkelerinde yaşayan Müslüman topluluklarının entegrasyonuna ilişkin katkıları üzerinde durulmaktadır (ss. 45-58).

Kitabın ikinci bölümü, Almanya, İngiltere, İsveç, Hollanda ve Fransa’da yaşayan Müslüman göçmenlerin konu edinildiği beş makaleden oluşmaktadır. Daniel Fass “Almanya’da Müslümanlar: Misafir İşçilikten Vatandaşlığa” isimli makalesinde, Almanya’daki ulusal çoğunluk ile azınlık Müslüman toplulukları arasındaki entegrasyonun yapısal ve kültürel faktörleri üzerinde durmaktadır. Faas, Alman hükümetlerinin göçmenlere yönelik uyguladığı politika değişiklikleri ve Müslüman topluluklarının Alman toplumu içerisinde karşılaştığı sorunlar entegrasyon bağlamında ele almaktadır (ss. 59-77).

“Britanya: Müslüman-Devlet Angajmanına Yönelik Çağdaş Gelişmeler” başlıklı makalede Tariq Modood ve Nasar Meer, Salman Rüştü ve 7 Temmuz 2005 ‘te Londra’da gerçekleşen bombalama olayları akabinde gelişen süreç içe-

risinde Müslüman göçmenlere yönelik politik ve toplumsal bakışı ele almaktadırlar. Makalede, Britanya'nın, çok-kültürlü, çok-dinli ve çok-dilli sosyo-kültürel ortamında Müslüman toplulukların, ev sahibi ülkeye entegrasyonu tartışılmaktadır (ss. 78-102).

Jonas Otterbeck'ın "İsveç: İşbirliği ve Çatışma" isimli çalışmasında, İsveç'te yaşayan Müslüman toplulukların, ülkeye göç serüvenleri, etnik, ulusal ve dini farklılıkları; İsveç halkı ve devletiyle olan kurumsal ve yasal ilişkileri; sosyo-ekonomik durumları ve İsveç ekonomisine olan katkıları; İsveç'te bölgesel olarak etkili ırkçı partilerin dillendirdiği İslâmofobi söylemi gibi konular analiz edilmektedir (ss. 103-120).

"Hollanda'da İslâm, Hollanda İslâmı" başlıklı makale Thijl Sunier, entegrasyon konusuyla ilgili analitik olarak ayırt ettiği, kurumsal, ideolojik, politik, medyatik olmak üzere dört farklı boyuttan hareketle, Hollanda'da İslâm'ın ve Müslümanların karşılaştığı sorunları ele almaktadır (ss. 121-136).

Valerie Amiraux "İmparatorluktan Cumhuriyete, Fransız Müslüman İkilemi" başlıklı makalesinde, Avrupa ülkeleri arasında en çok Müslüman nüfusu barındıran Fransa örneğinden hareketle, Fransız-Müslüman entegrasyon ilişkisini incelemektedir. Makalede, Müslümanlar ile Müslüman olmayanların etkileşim biçimleri, entegrasyondan ayrımcılığa kayan genel politikalarındaki değişim, Fransız hükümetlerinin entegrasyon politikalarındaki değişimler tartışılmaktadır (ss. 137-159).

Kitabın üçüncü bölümünde, İspanya, İtalya ve Yunanistan'daki yerli ve göçmen Müslümanlar konu edilmektedir. Maurizia Russo Spena "İtalya'da Müslümanlar: Entegrasyon Modelleri ve Yeni Vatandaşlık" başlıklı makalesinde, İtalya'da yaşayan bir milyondan fazla Müslüman nüfusun, yerli çoğunluklar ve siyasal otoritelerle arasındaki entegrasyon ve işbirliği ilişkilerini ele almaktadır. Makalede, istatistiksel data ve araştırmalardan hareketle İtalya'daki Müslümanlar hakkında bilgi verilmekte; çok-kültürlülük, kimlik ve vatandaşlık hakları çerçevesinde Müslüman topluğun sorunları ele alınmakta; İtalya'daki Müslüman toplulukların liderlerinin bir araya gelerek teşekkül ettirdiği İslâm Meclisi (Consulta Islamica) tecrübesi analiz edilmektedir (ss. 160-180).

"İspanya'da Müslümanlar: Moor'ların Geçmiş ve Günümüzdeki Bulanıklığı" başlıklı makalede Ricar Zapata-Barrero ve Nynke De Witte, sekiz asırdan daha fazla İberya yarımadasında yerleşik olan Kuzey Afrikalı (özellikle Fas ve Tunus) Müslümanlar (Moors) karşısında İspanyol ulusal kimliğinin tarihsel inşası ve günümüz İspanya'sında yaşayan Faslı (Moroccan) Müslüman göçmenlerin entegrasyonu üzerinde durmaktadırlar. Makalede, İspanya'daki Müslü-

manların karakteristik yapısına kısaca değinilerek, İberya yarımadasındaki İslâm tecrübesi (Endülüs tecrübesi), bir devlet ve ulus oluşturma süreçleriyle ilişkili olarak ele alınmakta; yerli İspanyol çoğunluk ile Müslüman azınlık arasındaki çelişki entegrasyon ilişkileri üzerinde durulmakta ve son olarak da Hıristiyanların Endülüs İslâmına karşı kazandıkları zaferi simgeleyen “Moorlar ve Hıristiyanlar” (Moros y Cristanos) isimli geleneksel festival (bu festival sırasında, İslâm’ı ve değerlerini küçültücü simgeler kullanılmaktadır) bağlamında, Müslümanların nasıl ötekileştirildiği analiz edilmektedir (ss. 181-198).

Kitabın “Yunanistan: Yerli ve Göçmen Müslüman Nüfusun Meydan Okuması” başlıklı son makalesi Anna Triandafyllidou tarafından kaleme alınmıştır. Triandafyllidou makalesinde, yerli ve göçmen Müslüman azınlıklar ile Yunan ulusal çoğunluk arasındaki entegrasyon ilişkisini, kültürel ve yapısal faktörler açısından ele almaktadır. Kültürel açıdan, Yunan ulusal devletinin kültürel özelliğinin ve Yunanlıların Avrupalılık bilincine sahip oluşunun, yerli ve göçmen Müslümanları “öteki” olarak tanımlaması süreci üzerinde durulmakta; yapısal açıdan ise, Yunan devletinin Müslümanlara yönelik politikalarında (entegrasyon gibi) Avrupa Birliğinin politikalarının etkinliği tartışılmaktadır (ss. 199-217).

Anna Triandafyllidou’nun editörlüğünü yaptığı *21. Yüzyıl Avrupa’sında Müslümanlar* isimli bu kitap, çeşitli Avrupa ülkelerinde yaşayan Müslüman azınlıklar ile ev sahibi ülkelerdeki yerli (Müslüman olmayan) çoğunluk arasındaki entegrasyona ilişkin ileri sürülen yeni yaklaşımların ele alındığı bir çalışmadır. Bu nedenle konuyla ilgilenenler için görülmesi gereken bir başvuru yapıtı niteliğini taşımaktadır.